

"Fıtratın namuslarına nüfuz eden kuva-yı sariye ile tâbir etmişlerdir." cümlesini açıklar mısınız?

"Meselâ, Meşşaiyyun, envâ-ı mevcudatı idare eden ruhanî mahiyet-i mücerrede ile, İşrakıyyun ise ukûl ve erbabü'l-envâ ile, dinler dahi melekü'l-cibal, melekü'l-bihar, melekü'l-emptar gibi tâbirlerle tâbir etmişlerdir. Hattâ, akılları kör gözlerinde bulunan maddıyyun taifesi de, melâikenin mânâsını inkâr etmeye mecal bulamadıklarından, fıtratın namuslarına nüfuz eden kuva-yı sariye ile tâbir etmişlerdir." (İ. İ'caz)

Allah, kainatta her bir mahlukunu temsil ve tevkil edecek melaike ile donatmıştır. Her bir melek vekalet ettiği mahlukun ibadet ve tesbihini temsilen ve tevkilen Allah'a takdim etmekle kalmıyor; bir insanın iradi işlerindeki tasarrufu gibi, o melek de, o mahlukat üzerinde tasarruf ediyor. Yani melek o mahlukun adeta bir ruhu hükmünde oluyor.

Mesela, bir ağaca vekalet eden melek, o ağacın ruhu, ağaç ise o ruha bir ceset mesabesindedir. Nasıl ruh insan bedeninde olağan üstü olarak tasarruf ediyor ise, melek de o ağaç üzerinde o şekilde tasarruf ediyor. Melek ile ağaç, ceset ile ruh gibi münasebet peyda ediyor. Ayetin cansız varlıkları canlı ve şuurlu bir şekilde tesbih ediyor, diye tasvir etmesinde meleğin de büyük hissesi vardır.

Nasıl biz ruhu kemiyeten (nicelik olarak) göremiyoruz, ama varlığını eserlerinden ve tasarrufatından anlıyoruz. Aynı şekilde bir ağacın ruhu şeklinde ağaca tasarruf eden meleği de kemiyeten göremiyoruz, ama tasarruf ve vekaletinden varlığını hissediyoruz. İşte maddeci felsefe bu hissettiği meleğin varlığını yanlış bir isimlendirme ile **kuvay-ı sariye** (akıcı kuvvetler) olarak tarif ediyor. Oysa ki kuvay-ı sariye denilen şeyin özü ve hakikati melekten başkası değildir.

Fıtratın namuslarından maksat ise, kainata konulmuş olan sabit kanunlar demektir. Nasıl bir ağaca bir melek vekalet edip ona ruh oluyor ise, aynı şekilde kainata konulmuş olan fitri kanunlara da vekalet edip ona ruh hükmünde olan melekler de vardır.

Mesela, yer çekimi kanununu bir meleğin oradaki istimrar ve istikrarı şeklinde anlayabiliriz. Yani melek orada sabit o vazifeyi yapıyor anlamındadır.

İster insan olsun ister melek olsun hepsinin tasarruf ve tedbiri mecazidir, hakiki tasarruf ve tedbir eden Allah'ın Rububiyetidir. İnsan nasıl kendi fiilinin yaratıcısı değilse, aynı şekilde melekler de fiillerinde yaratıcı değildir.

Üstadımız cansız ve şuursuz olan kuvay-ı sariye denilen akıcı kuvvetlerin ve vehmi

şeylerin harici vücudu olan hayatı, eşyayı ve kainatın nizamını idare etmesi mümkün olmadığını şöyle ifade eder:

"Hiç hatırına gelmesin ki, şu hilkatte cârî olan namuslar, kanunlar, kâinatın hayattar olmasına kâfi gelir. Çünkü, o cereyan eden namuslar, şu hükmeden kanunlar itibarî emirlerdir, vehmî düsturlardır; ademî sayılır. Onları temsil edecek, onları gösterecek, onların dizginlerini ellerinde tutacak melâike denilen ibâdullah olmazsa, o namuslara, o kanunlara bir vücut taayyün edemez, bir hüviyet teşahhus edemez, bir hakikat-i hariciye olamaz. Halbuki, hayat bir hakikat-i hariciyedir. Vehmî bir emir, hakikat-i hariciyeyi yüklenemez." (29. söz)